

щеобразовательных школ. Результатом использования высшими образовательными учреждениями Иркутской области и КНР таких форм международных коммуникаций, как обмен студентами для прохождения практик; разработка и реализация совместных образовательных, научных, культурных программ; обмен преподавателями для чтения лекций; содействие в организации прохождения стажировок в КНР сотрудниками университетов стала возросшая академическая мобильность. Ежегодно на научные и производственные стажировки, конференции, семинары, учёбу в КНР выезжают сотни студентов, аспирантов, преподавателей Иркутской области. Это развивает российско-китайское стратегическое партнёрство, способствующее общему научно-техническому прогрессу.

Таким образом, регионоведческий анализ потенциала Иркутской области в развитии российско-китайских отношений, определяет ведущую роль Иркутской области в поддержании политического, социально-экономического, культурно-образовательного сотрудничества с КНР, несмотря на то, что данный регион РФ не имеет общей границы с Китаем. В настоящее время определены и успешно реализуются различные направления и формы межрегионального сотрудничества. Общие торгово-экономические, инвестиционные, транспортно-логистические, культурные, рекреационно-туристические проекты иркутские и китайские организации реализуют совместно. Многие предприятия Иркутской области ориентированы в своей деятельности на сотрудничество с провинциями КНР.

Значительное влияние на экономику Иркутской области оказывают такие перспективные направления российско-китайского сотрудничества, как взаимодействие в сфере туризма, а также инвестиционное сотрудничество. Это отвечает интересам общей системы взаимоотношений России и КНР. Позитивные результаты в развитии связей Прибайкалья с Китаем в настоящий период времени позволяет российскому руководству повышать общий уровень российско-китайского сотрудничества и решать внутренние экономические проблемы регионов за счёт системы взаимодействия с КНР, экономика которой выступает лидирующей в мировом экономическом пространстве.

Литература

1. Игнатов В.Г. Регионоведение (экономика и управление): учебное пособие / В.Г. Игнатов, В.И. Бутов. – М. : ИКЦ «Март», 2004. – 528 с.
2. Макеева С.Б. Влияние российско-китайских отношений на развитие Иркутской области (регионоведческий аспект) // IX Международная научно-практическая конференция «Advances in Science and Technology». 31 июля 2017. - М.: Научно-издательский центр «Актуальность.РФ». - С.168-170.
3. Олейников. И.В. Международное сотрудничество регионов Байкальской Сибири в 90-х гг. XX века – начале XXI века (на примере Иркутской области и Республики Бурятия): учебное пособие / И.В. Олейников, Е.А. Матвеева, Ю.В. Елохина. – Иркутск : Изд-во ИГУ, 2013. –177 с.

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ЛІВИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТ.: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Малець О.О.

доцент

*кафедра суспільних дисциплін та фізичної культури,
Мукачівський державний університет*

ACTIVITIES OF INTERNATIONAL LEFTIST ASSOCIATIONS IN THE FIRST THIRD XX CENTURY: HISTORIOGRAPHICAL ASPECT

Malets O.O.

Associate Professor

*Department of Social Disciplines and Physical Culture,
Mukachevo State University*

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто дослідження, присвячені вивченню процесу становлення та діяльності міжнародних лівих об'єднань у першій третині ХХ ст. Особливу увагу приділено науковим роботам, які стосуються діяльності комуністичних організацій на теренах Західної України та їхньої взаємодії із міжнародним лівим рухом. Встановлено, що українські дослідники здебільшого зосереджували свою увагу на організаційній структурі та практичній діяльності цих організацій, водночас оминаючи питання їхньої ідеології. Зроблено висновки про те, що попри свою велику кількість та багату архівну джерельну базу, більшість наукових праць мають ідеологічне забарвлення, нав'язане офіційною ідеологією радянської держави.

ABSTRACT

In this general paper the study of the process of formation and activity of international leftist associations in the first third of the twentieth century is discussed. Particular attention is paid to scientific works related to the activities of communist organizations in the Western Ukraine and their interaction with the international left-wing movement. It has been established that Ukrainian researchers mostly focused on the organizational structure and practice of these organizations, while avoiding the issue of their ideology. Conclusions are drawn that, despite its large number and rich archival sources, most of the scholarly works have an ideological color imposed by the official ideology of the Soviet state.

Ключові слова: ідеологія, КПЗУ, Комінтерн, історіографія

Keywords: ideology, CPWU, Comintern, historiography.

Історіографія становлення та діяльності міжнародних лівих об'єднань у першій третині ХХ ст. налічує сотні томів монографічних робіт, збірників документів, матеріалів наукових конференцій. Незважаючи на це, можна цілком обгрунтовано констатувати, що в українській історичній науці досі не написана об'єктивна історія міжнародного лівого руху та його впливу на формування та розвиток ідеологічних течій на території України на початку ХХ ст. Цілком імовірно, що такий стан речей пов'язаний із тим фактом, що більшість праць із заданої проблематики були опубліковані у період існування СРСР. Це обумовлювало необхідність зосередження уваги науковців на дослідженні внеску міжнародної організації комуністичних партій – Комінтерну в «світовий революційний процес», а також критики лівих рухів та об'єднань, які до нього не входили.

Із розпадом СРСР проблеми існування міжнародного лівого руху відійшли на другий план, поступившись своїм місцем тій проблематиці, вивчення якої «не схвалювалось» у вищих ешелонах влади. Натомість питання про створення вільної від ідеологічних догм радянщини нової історії діяльності міжнародного лівого руху, залишилося відкритим. Слід віддати належне тому факту, що українські науковці дедалі частіше звертають свою увагу на проблеми становлення, генези та діяльності лівих об'єднань на території України. Разом з цим, поза українським науковим дискурсом продовжує залишатися проблема становлення міжнародного лівого руху поза межами України, хоч він і здійснив, на наш погляд, чималий вплив на суспільно-політичний розвиток України на початку ХХ ст.

Формулювання цілей дослідження. У запропонованій статті зроблено спробу дослідити наявний в українській історичній науці науковий доробок дослідників із даної проблеми, проаналізувати його особливості, а також виокремити та спроектувати імовірні напрямки для проведення подальших досліджень. Саме історіографічний аспект проблеми існування міжнародних лівих об'єднань на початку ХХ ст. та місця у них України є комплексно недослідженим та потребує подальшого глибокого опрацювання.

Виклад основних результатів та їх обгрунтування. Ліворадикальні ідеї посідали помітну роль у суспільно-політичному житті України ХІХ-ХХ ст. та помітно вплинули на український національний рух. Витоки марксизму в суспільно-політичному житті України пов'язані із значною частиною

українського політичного бомонду, який аж ніяк не заперечував право України на самостійні стійність, а радше – навпаки.

Зважаючи на велику кількість досліджень, присвячених становленню та діяльності міжнародних лівих об'єднань у першій третині ХХ ст., історіографію проблеми умовно можна поділити за хронологічним принципом:

- історіографію міжвоєнного періоду;
- історіографію радянського періоду;
- дослідження незалежної України;

У першій третині ХХ ст. українські історики особливо не звертали увагу на діяльності міжнародних лівих об'єднань, які входили до складу II Інтернаціоналу. Низку праць у яких розглядалася діяльність Комуністичного інтернаціоналу було опубліковано саме науковцями радянської України. Їхні роботи у переважній більшості розглядали проблеми відмінності лівого руху в західноєвропейських державах, протиставляючи їм «правильність» ідеології Комінтерну. Також науковці розглядали розвиток українського комуністичного / соціалістичного руху в радянській Україні та на Західній Україні, яка перебувала під польською окупацією. Однією із таких праць стала робота К. Вінярського, у якій він розглядав національні проблеми на Західній Україні у контексті третього з'їзду Комуністичної партії Західної України (далі – КПЗУ). Також у цей період науковці здебільшого звертали свою увагу на економічне та політичне становище західноукраїнських земель. Окремі такі праці публікувалися за прямої вказівки КПЗУ. У переважній більшості вони супроводжувались численними коментарями про політику самої партії та відповідали її політичним цілям.

Певним чином ситуація змінилася у середині 1930-х рр. коли українські науковці під тиском тоталітарної машини СРСР були фактично змушені до висвітлення боротьби Комінтерну із «фашистським рухом» у Європі. Не залишили без уваги комуністів у своїй публіцистичній діяльності представники інших політичних сил. Зокрема у брошурі, виданій у 1937 р. у Львові О. Бабій намагався висвітлити різницю між комуністами, націоналістами та соціалістами. На його думку комунізм був ідеологією, яка заперечувала національні ідеї та невід'ємні для українців християнські цінності.

Велика кількість досліджень, які розглядали діяльність Комінтерну та критикували Соціалістичний робітничий інтернаціонал вийшли вже після Другої світової війни. Зокрема, у 1950-х – першій

половині 1960-х рр. радянські учені розглядали роботу комуністичних партій у країнах Європи, які були сателітами СРСР. Крім того «вивчалася» роль Комінтерну в діяльності цих партій. Окрема увага була акцентована на внеску кожної з компартій Європи у боротьбу з націонал-соціалізмом, охарактеризовано особливості їх становлення і розвитку упродовж міжвоєнного періоду ХХ ст.

У 1955 р. побачила світ монографія у співавторстві М. Герасименка та Б. Дудикевича [6], присвячена дослідженню комуністичного руху на території Західної України у міжвоєнний період. Однак, далися в знаки ідеологічні догми, що існували у радянський період, а тому головною думкою авторів було те, що керівництво КПЗУ у міжвоєнний період провадило хибну політику та не вміло належним чином мобілізувати та використовувати настрої місцевого населення [6, с. 199–205]. Проблеми існування ліворадикальних сил розглядалося радянськими дослідниками крізь призму дослідження діяльності інших партій та організацій, які існували на території України у міжвоєнний період.

Суттєво збільшилась кількість праць, присвячених західноукраїнському комуністичному / соціалістичному руху, після ХХ з'їзду КПРС, учасники якого погодилися із необґрунтованістю необґрунтованість розпуску КПЗУ та КПЗБ. Звісно, що розвиток комуністичного руху в Україні вивчався з точки зору ідеології марксизму-ленінізму. Попри це праці науковців містили цікаву інформацію та аналіз суспільно-політичного та соціально-економічного становища українських земель. Серед цих праць варто згадати роботу Б. Дудикевича [4, с. 50–57], що розглянув діяльність львівського партійного осередку та дискусії стосовно об'єднання Західної України із радянською Україною. Інша дослідниця Л. Іваненко присвятила свою працю аналізу діяльності комуністів у культурно-просвітницьких товариствах [9, с. 30–44].

Монографія «Нариси історії ідеологічної та організаційної діяльності КПЗУ в 1919–1928 рр.» Є. Галушка, яка побачила світ у 1965 р., є одним із найфундаментальніших досліджень формування та діяльності комуністичного руху в Західній Україні. У своїй роботі дослідник розглянув діяльність КПЗУ, виокремивши ключові, на його думку, етапи її діяльності. Слід віддати належне, що незважаючи на значне ідеологічне навантаження, монографія базується на вагомих архівних джерельних матеріалах, що суттєво підвищує її наукову цінність [5].

Низка вітчизняних науковців у своїх дослідженнях порушували проблеми автономії в ідеологічній діяльності КПЗУ (І. Компанієць [11], Б. Кухта [16]), розглядали національну програму Комуністичної партії Польщі у Західній Україні (С. Макарчук [19]), вивчали внутрішньопартійну кризу в КПЗУ спричинену дискусіями навколо національного питання (Ф. Шерстюк [28, с. 73–83]) та етапи діяльності КПП та КПЗУ (К. Тищенко [26, с. 64–69], О. Швидак [27]). Зокрема останній вважав, що у своїй діяльності КПЗУ та Комінтерн до-

пустили помилку відмовившись від співпраці з місцевими соціалістичними силами. Окрему нішу в історіографії ліворадикального руху посідають праці Я. Дашкевича [7, с. 117–124]. У яких дослідник розглянув комуністичну пресу на теренах Західної України. Дослідник стверджував що у міжвоєнній Польщі було три головні типи української комуністичної преси: преса, що легально чи напівлегально видавалася закордоном та нелегально провозилася на територію Польщі; замаскована легальна преса в краї, що постійно стикалася із цензурою, поліцією, судом; «підземна» нелегальна преса.

Серед праць вітчизняних науковців даного періоду зустрічаються праці, у яких розглянуто генезу та розвиток комуністичних організацій Північної Буковини та Закарпаття. Зокрема, цій праці присвячена праця В. Курила, М. Панчука та М. Трояна [15].

Слід зауважити, що характерною рисою усіх вищезазначених досліджень була суттєва переоцінка значення комуністичних сил у довоєнний період та рівня їхньої підтримки серед місцевого населення. Для вказаних праць характерною була значна ідеологічна заангажованість, що майже завжди супроводжувалась пропагандою комуністичних ідей, підтасовуванням і маніпуляцією фактами.

Так звана «перебудова», яка розпочалася в СРСР у другій половині 1980-х рр. внесла деякі зміни у процес дослідження історії лівих об'єднань та рухів. Поза тим, дослідження залишалися із значним відбитком радянської ідеології. У цей період світ побачила монографія М. Панчука, який розглянув проблеми функціонування лівих сил, ідеологічну складову їхньої діяльності а також практичні кроки лівих щодо залучення підтримки населення [21]. В іншій площині розглядав діяльність комуністичних партій дослідник М. Кугутяк [13], який переконував, що формування більшості партій, груп, організацій та профспілок відбувалося за національним принципом. А тому, робітниче населення потрапляло під впливи різних груп та партій, що поставило питання про можливість об'єднання із ними для спільної діяльності. За його словами, ідея тактики об'єднаного фронту мала успіхи, бо ліворадикальні сили поповнювалися в основному за рахунок діячів соціалістичних партій, які розчарувалися у партійній діяльності. В свою чергу, це свідчило радше про появу радикальних груп в українському політикумі, ніж про агітаційну діяльність комуністів.

У кінці 1980-х на початку 1990-х рр. політико-ідеологічні зміни на теренах Радянського Союзу посилили суспільно-громадський інтерес до історичного минулого, передовсім власної вітчизняної історії ХХ ст. Зміни «горбачовської епохи» дали поштовх для дослідників у пошуку нових тем, що були пов'язані з оцінками становлення радянського режиму, сталінської колективізації та модернізації, періодом репресій передвоєнного часу та ролі у цих подіях комуністичних рухів на території України. Зауважимо, що історичний пошук для дослідників у цей період дедалі частіше став опиратися на нові

архівні матеріали, які поволі починали ставати доступними для широкого загалу. В умовах «перебудови» та «демократизації» політичної системи СРСР. У цей час вийшов друком біографічний довідник, у якому була зібрана біографічної інформації осіб, репресованих радянською владою та представників опозиційних течій у КПЗУ та інших лівих об'єднань на Західноукраїнських землях [2].

Слід зауважити, що у пострадянський період у історичному наративі України дослідники здебільшого звертали свою увагу на націоналістичні аспекти національної історії. Водночас лівий рух в українському суспільно-політичному житті поступово почав витіснятися і негласним чином був означений як «чужорідний» для українського народу. А тому зустрічалося чимало спроб звести усю сукупність ліворадикальних ідей, що існували в Україні, до сталінського варіанту комунізму. Це в свою чергу викликало викривлене сприйняття минулого та його міфологізацію.

В кінці 80-х – на початку 90-х рр. був започаткований перегляд застарілих концепцій та періодизації подій, а замовчувані факти стали об'єктами історичних досліджень. Тому значна частина так званих «білих плям» стали активно розглядатися вітчизняними науковцями. Зокрема, одним із таких об'єктів стала політика комуністів на території України. Дослідники С.Кокін і О.Мовчан у своїх працях розглянули таке резонансне питання, як механізм ліквідації політичних опонентів більшовиками у період утвердження при владі у першій половині 1920-х рр. Історики доводили, що радянська багатопартійність мала штучний характер, а репресії щодо політичних опонентів, поряд із складною соціально-економічною ситуацією у державі сприяли їхньому утвердженню при владі та формування однопартійної системи більшовицької диктатури [10]. Серед вітчизняних дослідників які зупинялися на проблематиці утвердження більшовицької влади в Україні окремої уваги заслуговує праця С.Кульчицького «Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його зародження до загибелі» [14], яка засвідчила суттєвий перегляд дослідником методологічних засад дослідження історичних подій, явищ, періодів та дійових осіб, а також має усі підстави вважатися найбільш комплексним дослідженням з цієї проблематики у вітчизняній історичній науці.

У новітній період історії України уже після здобуття нею незалежності українські науковці розглядали різноманітні аспекти діяльності міжнародних лівих рухів та об'єднань на території України. Через те, що українські землі перебували під контролем більшовицької Росії, цілком закономірно. Що більша увага науковцями приділялася діяльності контролюваному Москвою Комуністичному інтернаціоналу. У це й період світ побачили праці головним чином присвячені розгляду соціально-економічних та політичних явищ, які мали місце на західноукраїнських землях, вплив на них та місце у їхньому поширенні ліворадикальних ідей. Серед вітчизняних науковців ці питання розглядали І. Васюта, який розглядав діяльність

КПЗУ, Ю. Сливка, який висвітлював репресії радянської влади проти провідників західноукраїнського комуністичного руху [24, 25]. Останній звертав увагу, що українські комуністи не розділяли сталінське бачення лівих ідей, боролися за свої ідеали та принципи, і в підсумку, були через це знищені.

Окрему увагу вітчизняні науковці приділяли взаєминам ліворадикальних сил з іншими українськими політичними партіями. Зокрема, у праці І. Райківського [22] було розглянуто в цьому контексті розвиток Української соціал-демократичної партії у міжвоєнний період, а також вплив на даний політичний рух КПЗУ. Критикував тезу про розгляд КПЗУ, як активного учасника українського національного руху, дослідник І. Гаврилів. При цьому він звертав увагу на постійний політичний тиск та контроль з боку польських та російських комуністів. Дослідник переконував, що значна популярність лівих ідей була пов'язана із переходом на її сторону лівого крила більш авторитетної соціал-демократичної партії [3, с.20].

Американський дослідник українського походження Р. Сольчаник у монографії «The Communist party of Westert Ukraine, 1919-1938» стверджував, що саме комуністичні ідеї справили чи не найбільший вплив на суспільно-політичний розвиток Східної Галичини. Р.Сольчаник зауважував, що КПЗУ розглядала національне питання українців Східної Галичини в контексті поширення та закріплення комуністичних ідей у власне Польщі [30].

Важливою історіографічною складовою дослідження є праці, присвячені соціально-економічному чи політичному розвитку Західної України. Вони створюють комплексне бачення становища західноукраїнських теренів. До даної категорії відносяться О. Красівського [29], М. Литвина [18, с. 101–118], Б. Гудя [7], Я. Малика [20], О. Рубльова [23], М. Кучерепи [17], М. Кугутяка [13]. Сучасну українську історіографію західноукраїнських земель міжвоєнного періоду досліджували К. Кондратюк та О. Сухий [12].

Науковці зверталися до різних аспектів суспільно-політичного життя Західної України у міжвоєнний період, а також місця міжнародного лівого руху у процесах на території України. Розглянуто впливи, які здійснювала через Комуністичний інтернаціонал влада радянської Росії, проаналізовано її геополітику, розглянуті особливості еволюції ідеологічних поглядів лівих рухів, передусім в Україні, від радянофільства до критики комунізму.

Висновки: на сьогоднішній день існує значний історіографічний доробок вітчизняних та зарубіжних дослідників, що стосується діяльності міжнародних лівих об'єднань першої третини ХХ ст.. Більшість таких праць присвячена особливостям функціонування та діяльності таких об'єднань, перебігу внутрішньопартійних процесів, зокрема на етапі організаційного оформлення. Аналіз вітчизняної та зарубіжної історіографії досліджуваної проблеми демонструє відсутність комплексного бачення історії міжнародного лівого руху. Більшість

праць побудовані на основі великої кількості архівних джерельних матеріалів, а тому їхні результати можуть бути використані при дослідженні заданої проблеми. Поряд з цим, чимало наукових праць, особливо ті, що виникли у радянський період, несуть на собі нашарування стереотипів радянської історіографії та мають значне ідеологічне навантаження. Тому при їхньому аналізі досліднику потрібно бути максимально уважним щоб не потрапити «під вплив» радянської пропаганди. Це, в свою чергу, дозволить внести суттєвий внесок у дослідження різноманітних аспектів генези міжнародного лівого руху першої третини ХХ ст., що залишилися поза увагою дослідників, або були спотворені офіційною політикою радянської держави.

Література

1. Актуальні проблеми історії КПЗУ. До 70-річчя створення партії / [упор. М. Панчук, Ю. Сливка] – Львів : Інститут суспільних наук АН УРСР, 1990. – 321 с.
2. Борці за возз'єднання: біографічний довідник / [редкол. Ю. Ю. Сливка та ін.; упорядник Ю. Ю. Сливка]. – Львів : Каменярь, 1989. – 359 с.
3. Гаврилів І. Діяльність українських політичних партій та організацій Західної України в умовах польського окупаційного режиму (1921–1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. / І. Гаврилів – Львів, 1996. – 24 с.
4. Галушко Є. КПЗУ – організатор боротьби трудящих Західної України за возз'єднання з Радянською Україною / Є. Галушко, Б. Дудкевич // Український історичний журнал. – 1964. – №4. – С. 50–57.
5. Галушко Є. М. Нариси історії ідеологічної та організаційної діяльності КПЗУ в 1919–1928 рр. / Є. М. Галушко. – Львів: Вид-во Львівського університету. 1965. – 262 с.
6. Герасименко М. Боротьба трудящих Західної України за возз'єднання з радянською Україною (1921–1939 рр.) / М. Герасименко, Б. Дудкевич. – Київ : Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1955 – 242 с.
7. Гудь Б. Українці-Поляки: хто винен? : У пошуку першопричин українсько-польських конфліктів першої половини ХХ століття / Б. Гудь ; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – Львів : Кальварія, 2000. – 192 с.;
8. Дашкевич Я. Комуністична та радянська преса в Західній Україні у 1919–1920 рр. / Я. Дашкевич // Український історичний журнал. – 1958. – №1. – С. 117–124.;
9. Іваненко Л. До питання про боротьбу трудящих Західної України проти національного пригноблення за демократизацію школи і культурно-освітніх установ / Л. Іваненко // Питання історії СРСР. – 1957. – Вип. 6. – С. 30–44.
10. Кокін С., Мовчан О. Ліквідація більшовиками правосервівської та меншовицької опозиції в Україні в 1920–1924 рр. / С.Кокін, О. Мовчан. – К., 1993.
11. Компанієць І. Революційний рух в Галичині, Буковині та Закарпатській Україні під впливом ідей Великого жовтня (1917–1920 рр.) / І. Компанієць. – Київ : Вид-во академії наук Української РСР, 1967. – 110 с.
12. Кондратюк К. Сучасна українська історіографія новітньої історії України (1914–2009 рр.) / К. Кондратюк, О. Сухий. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 262 с.
13. Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918–1929) / М. Кугутяк. – Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2002. – Т.1. – 534 с.
14. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його зародження до загибелі / Кульчицький С. – К., Книга 1. – 504 с.
15. Курило В. В авангарді боротьби за возз'єднання (Комуністичні організації західноукраїнських земель в авангарді боротьби трудящих за возз'єднання з соціалістичною Вітчизною) / В. М. Курило, М. І. Панчук, М. В. Троян. – Київ : Політвидав України, 1985. – 295 с.
16. Кухта Б. Національне питання в діяльності комуністичної партії Західної України в 20–30-х роках ХХ століття (на допомогу лектору) / Б. Кухта. – Львів, 1970. – 20 с.
17. Кучерепа М. Українські національні партії на Волині (1921–1939 роки) / М. Кучерепа, Я. Цецик. – Луцьк : Волинський національний університет ім. Л. Українки, 2011. – Ч.1. – 303 с.
18. Литвин М. ЗУНР і Галицька СРР у геостратегії більшовицької Росії / М. Литвин // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів: НАН України, Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича, 2009. – Вип. 18: Західноукраїнська народна республіка: До 90-річчя утворення. – С. 101–118.
19. Макарчук С. Етносоциальное развитие и национальные отношения на западно-украинских землях в период империализма / С. Макарчук. – Львов : Вища школа, 1983. – 256 с.
20. Малик Я. «Галицьке дійство» більшовиків у 1920 році: Нариси історії Галицької СРР / Я. Малик. – Львів : ПАІС, 2012. – 120 с.
21. Панчук М. Боротьба КПЗУ за ідейне й організаційне зміцнення партійних лав і посилення впливу на маси / М. Панчук. – Київ : Вища школа, 1982. – 198 с.;
22. Райківський І. Українська соціал-демократична партія (1918–1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 / І. Райківський. – Львів, 1996. – 20 с.
23. Рубльов О. Західноукраїнські землі у складі II Речі Посполитої, 1921–1939: історичні нариси. Навчальний посібник / О. С. Рубльов, Н. Ж. Коростіль, О. П. Безносок. – Київ, 2010. – 226 с.
24. Сливка Ю. Сторінки історії КПЗУ / Ю. Сливка. – Львів : Каменярь, 1989. – 94 с.
25. Сливка Ю.Ю. Революційно-визвольна боротьба на Закарпатті в 1929–1937 рр. / Ю.Ю. Сливка. – Київ : Видавництво Академії наук Української РСР. 1960. – 156 с.
26. Тищенко К. З історії комуністичного руху в Західній Україні в 1938–1939 рр. / К. Тищенко //

Український історичний журнал. – 1959. – №4. – С. 64–69.

27. Швидак О. Інтернаціональна єдність трудящих Західної України і Польщі у революційно-визвольній боротьбі (1929–1939 рр.) / О. Швидак. – Київ : Видавництво Київського університету, 1972. – 228 с.

28. Шерстюк Ф. Викриття і розгром Комуністичною партією України націоналістичного

ухили в 1926–1928 рр. / Ф. Шерстюк // Український історичний журнал. – 1958. – №3. – С. 73–83.

29. Krasinski O. Stosunki ukraińsko-polskie w latach 1917–1923 / O. Krasinski. – Poznań-Gniezno : Wydawnictwo Poznańskiego towarzystwa przyjaciół nauk, 2010. – 433 s.

30. Solchanyk R. The Communist party of West-ert Ukraine, 1919 – 1938 / R. Solchanyk. - The University of Michigan, 1973. - 364 c. (34).

MATRIMONIAL RELATIONS OF KAZAKHS ZHETYSU IN THE XIX CENTURY

Suleimenov A.

Al-Farabi Kazakh National University

Savrambaev A.

Al-Farabi Kazakh National University

ABSTRACT

This article is about traditions and customs of XIX century Kazakhs' families of Zhetysu. The main evidence of the article is the evidences of «Dala general-gubernatorlygynyn kancelyariyasy» of The State Central heritage of the Republic of Kazakhstan. These evidences and the fund reflect the family rules and relations in marriage of XIX century Kazakhs' of Zhetysu. In general, investigations and Kazakh people's traditions and customs were written not by Russian scientists, but by military people and officials. Because of this ethnographical evidences about Kazakhs' of above mentioned place require detailed study.

Keywords: adat, traditions and customs, marriage, kalyn mal, kuda tusu.

Introduction

In XIX century the issue of Kazakh families and marriages was interested by Russian scientists. The Russian scientists of ethnography wrote about local population's family and social relations. But it doesn't mean that Kazakh people's live was studied in details. Nowadays the materials about Kazakh people of Zhetysu are rare.

The study about family relations and marriages of Kazakh people of above mentioned place gives us information not only about social status of that period, but also about the policy of the ruler.

The ethnographical materials about local population of Zhetysu were written by the colonel Zhetysu region of XIX century N.M. Izrazcov. Written by N.M. Izrazcov ethnographical materials of Zhetysu dated 1879-1881 were printed in the magazine «Etnographicheskoe obozrenie» editions #3-4 in 1897 [1]. Now the writings of N.M. Izrazcov are saved in the Fund of The State Central heritage of the Republic of Kazakhstan for «Dala general-gubernatorlygynyn kancelyariyasy». Moreover they were reprinted and edited in 2005 in 10 volumed book «Drevniy mir kazakhov» [2, pp. 389-405] and in 2011 in the book «Istoriya Kazakhstana v dokumentah i materialah» [3, pp. 161-266].

In the second half of XX century research materials about ethnography of Zhetysu Kazakh people are found mainly in the works of N.A. Kislyakov [4], A.Zh. Zhakipov [5], ,Kh. A. Argynbayev [6], A.T. Toleubayev [7], K.M. Toleubayeva [8].

Main part

The concepts of “family” and “marriage” are depended from each other. In comparison with the concept of marriage, the concept of family is wider. The first stage of the family is marriage. In general marriage is the historically established, society-based and ruled way, laying out of the rights and responsibilities between the spouses. According to the marriage traditions the family relations between a man and a woman should be legitimized and the spouses should accept the family responsibilities.

The marriage between two people has different aims. The main indicators and causes of this are love, wish and the same worldview, profession, sympathy, sexual needs, fortuity, flippancy, the fear of loneliness, dependence, marriage of convenience, compulsion, etc[9, pp.244-245]. As the marriage is the first step of family, this issue was very important. So this is the reason of all traditions and customs connected with marriage. Because two “rus” (tribes) pay special attention not only to be relatives with each other, but also to the issue that future generation should be honorable.

Because of after the acceptance of Russian citizenship this many Russian and foreign researchers begin to study geography and culture of Kazakh people. But the final aim of this research was not only to study the culture, but to deprive our own mind through the destruction of traditions and customs. That means to collect detailed information about local population's family life and give the way of contention between them.

No matter that N.M. Izrazcov wrote some ethnographical materials about XIX century Kazakh